

FOR OFFENSES COMMITTED BY THE SERVICES OF OFFENSES' PREVENTION OF OFFENSES OF INTERNAL AFFAIRS INDIVIDUAL PREVENTION

Amanov Abrorjon Abdullaevich

Professor of the Institute for Advanced Training of the Ministry of
Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14513470>

ARTICLE INFO

Received: 11th December 2024
Accepted: 17th December 2024
Online: 18th December 2024

KEYWORDS

Internal affairs bodies, crime
prevention services, crime
prevention, individual crime
prevention, measures.

ABSTRACT

The article discusses the activities of individual crime prevention carried out by the crime prevention services of the internal affairs bodies, and offers proposals and recommendations for the more effective organization of this activity.

ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИ ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР ПРОФИЛИКТИКАСИ ХИЗМАТЛАРИ ТОМОНИДАН АМАЛГА ОШИРИЛАДИГАН ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ЯККА ТАРТИБДАГИ ПРОФИЛАКТИКАСИ

Аманов Аброржон Абдуллаевич

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги
Малака ошириш институти профессори

ARTICLE INFO

Received: 11th December 2024
Accepted: 17th December 2024
Online: 18th December 2024

KEYWORDS

Ички ишлар органлари,
ҳуқуқбузарликлар
профилактикаси
хизматлари,
ҳуқуқбузарликлар,
ҳуқуқбузарликларнинг якка
тартибдаги
профилактикаси, чора-
тадбирлар.

ABSTRACT

Мақолада ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматлари томонидан амалга ошириладиган ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикаси фаолияти хусусида фикр юритилиб, мазкур фаолиятни янада самарали ташкил этишга оид таклиф ҳамда тавсиялар билдирилган.

Мамлакатимизда жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатлари ҳимоя қилинишида ҳамда жамият ижтимоий ҳаёти субъектларининг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданияти юксалтирилишида, қонунийликни мустаҳкамлаш, ҳуқуқбузарликларнинг содир этилиш сабаблари ва

уларга имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлаш, ўрганиш, бартараф этиш чора-тадбирларини амалга оширишда, бошқача айтганда, ҳуқуқбузарликлар профиликтикасида ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профиликтикаси хизматлари, уларнинг ҳуқуқбузарликлар профиликтикаси фаолиятида эса, ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профиликтикаси муҳим аҳамият касб этади.

Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профиликтикаси тўғрисида»¹ги қонунида, «ҳуқуқбузарликлар профиликтикасини бевосита амалга оширувчи органлар ва муассасаларнинг ғайриижтимоий хулқ-атворли, ҳуқуқбузарликлар содир этишга мойил бўлган, ҳуқуқбузарликлар содир этган шахсларни аниқлаш, уларнинг ҳисобини юритиш ва уларга тарбиявий таъсир кўрсатишга доир фаолияти ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профиликтикасидир», деб қайд этилган.

Таъкидлаш лозимки, ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профи-лактикаси хизматлари ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилак-тикасида самарадорликка эришиш учун ушбу чора-тадбирларни норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга мос равишда ҳар бир чора-тадбирга алоҳида ва тизимли ёндашган ҳолда амалга ошириши лозим. Бунинг учун эса, профиликтиканинг ушбу турига доир энг мақбул чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга оширилишини самарали ташкил этиш муҳим аҳамиятга эга.

Айтиш мумкинки, ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилак-тикасининг мақсади ҳуқуқбузарликлар профиликтикасини бевосита амалга оширувчи органлар ва муассасалар томонидан ғайриижтимоий хулқ-атворли, ҳуқуқбузарлик содир этишга мойил бўлган ва ҳуқуқбузарлик содир этган шахсларнинг ҳисобини юритиш, тарбиявий таъсир кўрсатиш орқали уларни ахлоқан тузатиш, уларда ижтимоий ҳаётга мос хулқ-атвор ва турмуш тарзини шакллантириш ҳамда назорат қилиш, шунингдек, ҳуқуқбузарликлардан жабрланиш эҳтимоли (виктимлиги) юқори бўлган шахсларни ҳуқуқбузарликнинг қурбонига айланиш хавфининг мавжудлиги, хавф туғдираётган ҳуқуқбузарликнинг содир этилиши сабаблари ва уларга имкон берган шарт-шароитлар, ҳуқуқбузарликларни содир этиш усули, шакли ва воситалари тўғрисида хабардор қилиш, уларни огоҳликка, хушёрликка чақириш ҳамда хавфсизликни таъминлашдир.

Ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профиликтикаси чора-тадбирлари – профиликтика суҳбати, расмий огоҳлантириш, ҳуқуқбузар-ликларнинг содир этилиши сабаблари ва уларга имкон бераётган шарт-шароитлар тўғрисида хабардор қилиш, ижтимоий реабилитация қилиш ва ижтимоий мослаштириш, профиликтик ҳисобга олиш, мажбурий даволанишга юбориш ҳамда маъмурий назоратдан иборатдир.

Профиликтика суҳбати шахсни жамиятда қабул қилинган хулқ-атвор нормалари ва қоидаларига риоя этишга ишонтиришдан, ғайриижтимоий хулқ-атворнинг ижтимоий ва ҳуқуқий оқибатларини ҳамда ҳуқуқбузарлик содир этганлик учун қонунда белгиланган жавобгарликни тушунтириш мақсадида ғайриижтимоий хулқ-атворга эга, ҳуқуқбузарлик содир этишга мойил бўлган, ҳуқуқбузарлик содир этган

¹ Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профиликтикаси тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - <http://Lex.uz>.

ҳамда профилактик ҳисобга олинган шахсларга нисбатан амалга оширилади. Суҳбат давомида шахснинг ўзига хос жиҳатлари, турмуш тарзи ва ижтимоий-маиший яшаш шароитлари, ғайриижтимоий хулқ-атвори ёки содир этилган ҳуқуқбузарликнинг сабаблари ва шарт-шароитлари аниқланади.

Профилактика суҳбатини қўллашда ҳамма вақт шахснинг жамиятдаги юриш-туришида криминоген имкониятнинг мавжудлигини аниқлаш ҳамда унинг ўзи бунга англаб етишига эришиш муҳим ҳисобланади². Бу борадаги хорижий тажрибага асосланиб, профилактика суҳбатини ўтказиш жойи, вақти ва давомийлиги уни қўллаётган субъект томонидан белгиланиши ҳамда унинг тахминан бир соат давом этиши, бу жараёнда кўргазмали восита ва видеотасвирлардан фойдаланилиши тавсия этилади³. Одатда, профилактика суҳбати ўзига нисбатан профилактика суҳбати ўтказиладиган шахсларнинг яшаш, ўқиш, иш жойида ёхуд бевосита ғайриижтимоий хулқ-атвор ёки ҳуқуқбузарлик аниқланган жойда ўтказилади.

Таъкидлаш лозимки, профилактика суҳбатини амалга ошираётган ходим профилактика суҳбати давомида шахснинг ўзига хос хусусиятлари (жамиятда, яъни оилада, ўқиш ёки меҳнат жамоаларида тутган ўрни, характери, билими, маълумот даражаси, мутахассислиги, дунёқариши, қизиқиши, эҳтиёжлари, яшашга нисбатан муносабати ва бошқа), унинг турмуш тарзи ва ижтимоий-маиший яшаш шароитлари (оилавий аҳволи, қаерда яшаши, фаолият тури, оиласи ва ўзининг моддий таъминланганлик даражаси ва бошқа), шунингдек, ғайриижтимоий хулқ-атворнинг ёки содир этилган ҳуқуқбузарликнинг сабаблари ва шарт-шароитлари (моддий эҳтиёж, етишмовчилик, қизиқиш, оиладаги тарбияда йўл қўйилган сусткашлик ёки салбий жисмоний ва маънавий-руҳий таъсирлар ва бошқа)ни аниқлаши ва шундан келиб чиққан ҳолда шахснинг келгусида ижобий томонга ўзгартириш бўйича ишларни амалга ошириши мақсадга мувофиқдир.

Одатда, профилактика суҳбати олиб борилган шахс ўзининг ғайриижтимоий хулқ-атворини ёки содир этган ҳуқуқбузарлигининг моҳиятини англаб етса ва пушаймон бўлса, ходим профилактика суҳбати билан чегараланади. Аксинча, шахс ўзининг ғайриижтимоий хулқ-атворини ёки ҳуқуқбузарлик содир этишининг моҳиятини англаб етмаса ва пушаймон бўлмаса, шунингдек, ходим аниқланган ғайриижтимоий хулқ-атворни давом эттиришга йўл қўйиб бўлмади деб топса, у ҳолда шахсга нисбатан расмий огоҳлантириш қўлланилади. Профилактика суҳбатидан фарqli равишда расмий огоҳлан-тиришда шахсга унинг ғайриижтимоий хулқ-атворини давом эттиришига йўл қўйиб бўлмаслиги ёзма равишда тушунтирилиб, уни ҳуқуқбузарлик содир этганлик учун жавобгарлик ҳақида огоҳлантирилади. Расмий огоҳлантириш шахсга имзо қўйдириб эълон қилинади, у имзо қўйишдан бош торган тақдирда эса, расмий огоҳлантиришга бу ҳақда ёзиб қўйилади. Ходим расмий огоҳлантириш чиқарилганлиги тўғрисида у қайси шахсга эълон қилинган бўлса, ўша шахснинг иш (ўқиш) жойидаги иш берувчига (маъмуриятга) ёки яшаш жойидаги

² Энциклопедия современной юридической психологии/Под общей редак. проф. А.М. Столяренко, 2002 г. / [Эл. манба]. – Режим доступа: – URL: <http://determiner.ru/dictionary/993> (мур. вақти: 30.03.2022).

³ Павловский А. Профилактика правонарушений на новых основах / [Эл. манба]. - ЦКБ: Б1ф://8Ши1.БуЛ1сЬпу]-_ип81/13-ге8рес1-1а№/624 (мур. вақти: 30.03.2022).

фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органига хабар қилишга ҳақлилиги Ўзбекистон Республикасининг «Хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»⁴ги қонунининг 31-моддасида белгиланган.

Мазкур қонун нормасидаги «... шахснинг иш (ўқиш) жойидаги иш берувчига (маъмуриятга) ёки яшаш жойидаги фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органига хабар қилишга ҳақли» жумлаларини келгусида шахсга нисбатан қўлланилган расмий огоҳлантиришнинг натижаси ижобий бўлиши учун ҳамда содир этилиши мумкин бўлган хуқуқбузарликларни олдини олиш мақсадида «...шахснинг иш (ўқиш) жойидаги иш берувчига (маъмуриятга) ёки яшаш жойидаги фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органига хабар қилади» деб ўзгартириш лозим. Мазкур қонун нормасини ўзгартирилиши мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларга ҳамоханг амалга оширилган бўлади. Хусусан, Президентимиз Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек, «...Аслида битта бўлса ҳам жиноят бўлгани ҳаммамизни ташвишга солиши керак»⁵.

Шунингдек, расмий огоҳлантириш қўлланилган шахс расмий огоҳлантирилганидан кейин жамиятда ўрнатилган хулқ-атвор нормаларига риоя этмаслик ҳолатларини давом эттирса қонун нормасида унга нисбатан жавобгарликни белгиланмаганлиги кўп ҳолларда расмий огоҳлантиришнинг натижасизлигига олиб келмоқда. Расмий огоҳлантиришнинг натижадор-лигини ошириш мақсадида яъни, шахс расмий огоҳлантириш орқали қўйилган талабларни бажармаганида тегишли хуқуқий оқибат келиб чиқишини қонун ҳужжатларида белгилаш мақсадга мувофиқдир.

Хуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикаси чора-тадбир-ларидан яна бири бу – хуқуқбузарликларнинг содир этилиши сабаблари ва уларга имкон бераётган шарт-шароитлар тўғрисида хабардор қилишдир. Яъни, хуқуқбузарликлар профилактикасини бевосита амалга оширувчи ёки унда иштирок этувчи орган ёки муассаса, ўз ваколатлари доирасида, ғайриижтимоий хулқ-атворли шахслар, хуқуқбузарликлар содир этишга мойил бўлган, хуқуқбузарликлар содир этган шахслар ҳақида иш (ўқиш) жойидаги иш берувчини (маъмуриятни), яшаш жойидаги фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органини ғайриижтимоий хулқ-атворнинг ва содир этилган хуқуқбузарликнинг ҳолатларини, шунингдек, уларга имкон бераётган сабаблар ва шарт-шароитларни кўрсатган ҳолда хабардор қилишга ҳақли эканлиги Ўзбекистон Республикасининг «Хуқуқбузарликлар профи-лактикаси тўғрисида»⁶ги қонунининг 32-моддасида белгиланган.

Юқоридаги фикримизнинг мантиқий давоми сифатида яъни, расмий огоҳлантиришдаги каби мазкур қонун нормасидаги «...хабардор қилишга ҳақли» жумлаларини «...хабардор қилади» деб ўзгартириш лозим. Сабаби, олиб борилган ўрганишлар жараёнида шу нарса маълум бўлдики, шахснинг ғайриижтимоий хулқ-

⁴ Ўзбекистон Республикасининг «Хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

⁵ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида 27 июль куни жиноятчиликнинг олдини олиш, давлат идоралари ва жамиятнинг бу борадаги масъулиятини ошириш масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилиши 27.07.2018 <https://president.uz/uz/1914> (07.12.2021 мурожат вақти).

⁶ Ўзбекистон Республикасининг «Хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

атвори, ҳуқуқбузарлик содир этишга мойиллиги ёки ҳуқуқбузарлик содир этганлик ҳолати ҳақида кўп ҳолларда уларнинг яшаш жойидаги фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи, иш жойидаги ёки таълим оладиган муассасаси раҳбарияти хабардор бўлмайди. Қонун нормасига тегишли ўзгартиришнинг киритилиши эса, мазкур тоифадаги шахслар билан уларнинг яшаш жойидаги фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи ёки уларнинг иш жойидаги ёки таълим оладиган муассасасида профилактик ишлар олиб борилишига самарали таъсир кўрсатади.

Ҳуқуқбузарликларнинг яқка тартибдаги профилактикаси чора-тадбир-ларидан яна бири бу – *ижтимоий реабилитация қилиш ва ижтимоий мослаштиришдир*. Мазкур чора-тадбирларнинг мақсади ҳуқуқбузарликдан жабрланганларни, ҳуқуқбузарлик содир этишга мойил бўлган ҳамда ҳуқуқбузарлик содир этган шахсларга ҳуқуқий, ижтимоий, психологик, тиббий, педагогик ва бошқа турдаги ёрдамлар кўрсатиш ҳамда ушбу жараёнда уларга жамиятда қабул қилинган ҳуқ-атвор нормалари ва қоидаларини сингдириш юзасидан ишларни амалга оширишдир. Хусусан, бу борада ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизмат ходимлари хизмат олиб бораётган ҳудудда иш ва яшаш жойи ноаниқ шахсларнинг шахсини аниқлаш, меҳнатга лаёқатли лекин, айтилиши вақтда доимий иш ўрнига эга бўлмаган фуқароларни иш билан таъминлаш ҳамда доимий яшаш жойи бўлмаган ва қаровсиз қолганларни саховат уйларига ҳамда ногиронлиги бўлган шахсларни мурувват уйларига жойлаштиришга оид ишларда кўмаклашади. Реабилитация жараёни эса, шахсларга тиббий, касбий ва ижтимоий жихатдан тикланишда ёрдам беради.

Таъкидлаш лозимки, мазкур йўналишдаги энг оғриқли нуқта бу жазони ижро этиш муассасаларидан озод этилган шахсларни ижтимоий реабилитация қилиш ва ижтимоий мослаштиришдир. Ички ишлар органлари ҳуқуқ-бузарликлар профилактикаси хизмат ходимлари туман (шаҳар) ҳокимлик-лари ҳузуридаги ижтимоий мослашув марказлари билан ушбу йўналишдаги ишларни ўзаро ҳамкорликда ташкил этадилар ва мазкур йўналишдаги фаолиятда маҳаллий ҳокимликлар ҳузуридаги ижтимоий мослашув марказларининг масъулиятини ошириш мақсадга мувофиқдир.

Ҳуқуқбузарликларнинг яқка тартибдаги профилактикаси чора-тадбир-ларидан яна бири – *профилактик ҳисобга олишдир*. Ҳуқуқбузарлик содир этган шахсларнинг тузалишларини таъминлаш ва такроран ҳуқуқбузарлик содир этишларини олдини олиш мақсадида ички ишлар органлари томонидан амалга ошириладиган профилактик тадбирлар мажмуидир. Яъни, профилактик ҳисобга олиш ички ишлар органлари томонидан шахсларга нисбатан уларни ахлоқан тузатиш ва такроран ҳуқуқбузарлик содир этишининг олдини олиш мақсадида амалга оширилиб, унинг қонун даражасида тартибга солинганлиги эса, ушбу соҳада шахснинг ҳуқуқ ва эркинликлари муқаррар ҳимоя қилинишига хизмат қилади⁷.

Таъкидлаш лозимки, ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профи-лактикаси хизматлари ходимлари профилактик ҳисобга олинган шахслар билан яқка тартибда профилактик чора-тадбирларни амалга оширишда шахснинг ёши, жинси, руҳий

⁷ Зиёдуллаев М.З., Исаев С.А. Ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг ҳуқуқий асосларини такомил-лаштириш йулида // Қалқон – 2015. – № 1. – Б. 10.

ҳолати, ижтимоий аҳволи, маълумоти ва мутахассислиги, эҳтиёжлари, қизиқишлари, қобилиятлари каби шахсий хусусиятларини эътиборга олиши мақсадга мувофиқдир. Бошқача айтганда, профилактик ҳисобга олинган шахснинг индивидуал хусусиятларини ҳисобга олиш, амалга ошириладиган яқка тартибдаги профилактик чора-тадбирлар тезроқ ўзининг ижобий натижасини беришига олиб келади.

Шунингдек, ходимлар профилактик ҳисобга олинган шахсларга нисбатан яқка тартибдаги профилактик чора-тадбирларни манзилли, ҳар бир шахснинг ижтимоий хавфлилик ҳолати, у содир этган ҳуқуқбузарлик таснифи, турини ҳисобга олинган ҳолда самарали амалга ошириш, бундай шахсларни ижтимоий хавфли қилмишлари объектларидан келиб чиққан ҳолда тоифаларга ажратган ҳолда уларга нисбатан ҳисоб профилактика ишларини ва улар билан олиб борилган профилактик ишлар натижалари бўйича ҳисоботларни доимий юритиб боришлари мақсадга мувофиқдир.

Ҳуқуқбузарликларнинг яқка тартибдаги профилактикаси чора-тадбирларидан яна бири бу – *мажбурий даволашига юборишдир*. Ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматлари ва соғлиқни сақлаш муассасалари ходимлари ҳамкорликда жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлашга, бошқа шахсларнинг қонуний ҳуқуқлари ҳамда эркинликларини бузаётган ёхуд аҳолининг осойишталигига, саломатлигига ва маънавиятига хавф туғдирадиган сурункали алкоголизм, гиёҳвандлик ёки заҳарвандликка мубтало бўлган беморларга нисбатан мажбурий даволаш чора-тадбирларини амалга оширадилар. Хусусан, юртимизда амалга ошириладиган ислохотлар мазкур йўналишни ҳам қамраб олган. Масалан, 2019 йил 3 октябрда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикаси аҳолисига наркологик ёрдам кўрсатиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»⁸ги 842-сон қарори қабул қилинди ва ҳозирги кунда республика бўйича мавжуд жами 16 та наркология диспансерларининг 807 ўринли (койка) жойларида 2019-2022 йиллар давомида ўринлар (койка) сонини 300 тага кўпайтириш белгилаб берилди. Шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг «Наркологик касалликлар профилактикаси ва уларни даволаш тўғрисида»⁹ги қонуни қабул қилинди. Мазкур қонуннинг мақсади наркологик ёрдам соҳасидаги муносабатларни тартибга солишдан иборатдир. Шу билан бирга, Ўзбекистон Республикасининг «Психиатрия ёрдами тўғрисида»¹⁰ги қонунда эса, руҳий касаллар билан ишлаш тартиби белгилаб берилди. Ушбу қонуннинг мақсади психиатрия ёрдами кўрсатиш соҳасидаги муносабатларни тартибга солишдан иборатдир.

⁸ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 3 октябрдаги «Ўзбекистон Республикаси аҳолисига наркологик ёрдам кўрсатиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 842-сон қарори // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

⁹ Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 27 октябрдаги «Наркологик касалликлар профилактикаси ва уларни даволаш тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

¹⁰ Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 12 октябрдаги «Психиатрия ёрдами тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

Мажбурий даволанишга юборишдан мақсад соғлиқни сақлаш муассаса-лари ҳисобида турган шахсларни ўз вақтида даволаш, яшаш шароитини ўрга-ниш, улар томонидан жиноят содир этилишини олдини олишдир.

Ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикаси чора-тадбир-ларидан яна бири – *маъмурий назоратдир*. Ички ишлар органларининг жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилинган шахслар устидан маъмурий назорати тарбиявий-профилактик таъсир кўрсатиш чора-тадбир-лари мажмуидан иборат бўлиб, назорат остидагиларга нисбатан қонун ҳужжатларида назарда тутилган чекловларни қўллашдан иборат бўлади. Мазкур йўналишдаги ишларда ҳам ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматлари муҳим аҳамият касб этади. Бошқача айтганда, улар Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 2 апрелдаги «Жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилинган айрим тоифадаги шахслар устидан маъмурий назорат тўғрисида»¹¹ги ва бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда илгари судланган шахсга нисбатан маъмурий назорат ўрнатиш учун ҳужжатларни расмийлаштиради ҳамда тўпланган материалларни маъмурий назорат ўрнатиш масаласини ҳал қилиш учун судга тақдим этади. Шунингдек, суднинг маъмурий назорат ўрнатиш тўғрисидаги қарорига асосан маъмурий назоратни амалга оширади.

Маъмурий назоратнинг асосий вазифаси жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилинган айрим тоифадаги шахслар томонидан ҳуқуқбузарликлар содир этилишининг олдини олиш мақсадида уларга якка тартибда профилактик таъсир кўрсатишдан иборатдир. Маъмурий назорат олти ойдан бир йилгача муддатга ўрнатилади. Маъмурий назоратни ўрнатиш, амалга ошириш ва тугатиш асослари, шунингдек, назорат остидаги шахснинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари қонун ҳужжатларида белгиланади. Ушбу йўналишда ҳам статистик маълумотларга мурожаат қиладиган бўлсак,

2024 йилнинг 10 ойида маъмурий назоратда турганлар томонидан 638 та, шундан ўта хавfli рецидивистлар томонидан 20 та жиноят¹² содир этилган-лиги ҳам ушбу тоифадаги шахслар билан профилактик тадбирларни янада кучайтириш лозимлигини кўрсатмоқда.

Хулоса сифатида айтадиган бўлсак, ҳуқуқбузарликлар профилактика-сининг бошқа турлари каби якка тартибдаги профилактиканинг ҳам ўзига хос жиҳатлари мавжуд, яъни, шахсга нисбатан якка тартибда профилактика иши олиб бораётганда шахснинг ижтимоий-демографик (ёши, жинси, оила-вий аҳволи, касби, маълумоти, яшаш ва ўқиш жойи кабилар), маънавий-руҳий (эҳтиёжи, қизиқиши, ижтимоий жараёнларга, умуминсоний ва миллий қадриятларга, меҳнатга, ўқиш ва ишга, ён-атрофидагиларга бўлган муносаба-ти, дунёқараши, темперамент ва характери кабилар) ва биофизиологик (жис-монан ва руҳан соғлиғи, генетик хусусиятлари, жисмоний тузилиши, жисмоний ва руҳий имкониятлари, ёш даврига хос

¹¹ Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 2 апрелдаги «Жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилинган айрим тоифадаги шахслар устидан маъмурий назорат тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – [http:// Lex.uz](http://Lex.uz).

¹² Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг таҳлилий маълумотлари.

биофизиологик белгилари кабилар) хусусиятларини ўрганиб, шу асосда якка тартибдаги профилактика-нинг чора-тадбирларини ишлаб чиқиши ва амалга ошириши мақсадга мувофиқдир. Сабаби, якка тартибдаги профилактика ўта мураккаб жараён бўлиб, уни амалга ошираётган субъектдан психологик, педагогик, ҳуқуқий, этик ва эстетик соҳаларга доир комплекс билимлар мажмуини талаб этади.

Шу билан бирга, профилактик мулоқотга киришишда мантиқ, индукция ва дедукция, анализ ва синтез каби усулларни қўллаш олишга оид назарий билим ва қўникмаларнинг мавжудлиги тақозо этилади. Мазкур фикрлар ва олиб борилган таҳлиллар асосида айтишимиз мумкинки, ҳуқуқбузарлик-ларнинг якка тартибдаги профилактикасини ҳуқуқбузарликлар профилак-тикаси тизимида беш йилдан ортиқ вақт мобайнида фаолият юритаётган, бой амалий тажрибага эга, муомалада киришимли ходимлар томонидан олиб борилиши ўзининг ижобий натижасини беради.

References:

1. Аманов А. Ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматларининг ҳуқуқбузарликларни олдини олишда фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорлиги: миллий ва хорижий тажриба //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 10. – С. 85-93.
2. Аманов А.А. Янги Ўзбекистон ислохотлари даврида ички ишлар вазирлиги жамоат хавфсизлиги департаменти ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматлари фаолияти ҳуқуқий асосларининг такомиллаштирилиши //Eurasian Journal of Academic Research. – 2024. – Т. 4. – №. 11-2. – С. 22-29.
3. Аманов А.А. Ички ишлар вазирлиги жамоат хавфсизлиги департаменти ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматларининг жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш фаолияти //Eurasian Journal of Academic Research. – 2024. – Т. 4. – №. 11-2. – С. 41-47.
4. Аманов А.А. Ички ишлар вазирлиги жамоат хавфсизлиги департаменти ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматларининг жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш фаолияти //Eurasian Journal of Academic Research. – 2024. – Т. 4. – №. 11-2. – С. 41-47.
5. Аманов А., Куйлиев И. Профилактика хулиганства //Современные подходы и новые исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 15. – С. 151-154.